

Warszawa, 12.04.2016 r.

Szanowny Pan Minister

Krzysztof Olkowicz

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

Dot. IX.517.2.2015.JN

Szanowny Panie Ministrze,

W nawiązaniu do prośby Pana Ministra z dnia 10.03.2016 (Sygn. IX.517.2.2015.JN) o wyrażenie opinii dotyczącej postępowania z osobami chorymi psychicznie, które są przyjmowane do zakładu karnego a równocześnie wymagają leczenia szpitalnego z powodu ostrej psychozy, stwierdzam, co następuje:

1. Faktem niepodlegającym dyskusji jest przyjęcie założenia, że jedynym właściwym miejscem dla osoby chorej psychicznie (będącej w stanie ostrej psychozy), a taki stan potencjalnie zawsze jest stanem zagrażającym życiu, jest zakład leczniczy a nie zakład karny (areszt). W przypadku ujawnienia się choroby psychicznej (ostrej psychozy) u osoby przebywającej w areszcie lub zakładzie karnym, czas pobytu tam, powinien być ograniczony do minimum związanego z trybem niezwłocznego umieszczeniem osoby w zakładzie leczenia psychiatrycznego. Tylko taki zakład może zapewnić osobie chorej należną i niezbędną opiekę bez narażenia jej na ryzyko utraty życia lub zdrowia.
2. Pozostawanie osoby chorej psychicznie (w stanie ostrej psychozy) w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, bez możliwości zapewnienia jej tam całodobowej i natychmiastowej opieki psychiatrycznej, może nosić znamiona nieludzkiego i poniżającego traktowania a tym samym naruszać obowiązujące regulacje prawne (konstytucyjne i konwencyjne).

3. Obowiązujący aktualnie przepis zawarty w art. 260. kodeksu postępowania karnego (ustalony ustawą z dn. 15 stycznia 2015 r. a obowiązujący od 15 lipca 2015 r.) stanowi o wykonywaniu tymczasowego aresztowania w zakładzie leczniczym. Brzmienie § 1. „Jeżeli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie może być wykonywane tylko w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym” - zwraca uwagę, że tymczasowe aresztowanie takiej osoby może być orzeczone postanowieniem sądu TYLKO w szpitalu ze szczególnym przywołaniem szpitala psychiatrycznego. Zatem, gdy stan zdrowia psychicznego tego wymaga, jedynym miejscem wykonywania tymczasowego aresztowania będzie nie dowolny szpital, ale szpital psychiatryczny (wcześniejsze regulacje tego nie precyzowały).

4. Brzmienie § 2 art. 260 Kpk („Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wykaz zakładów leczniczych, w tym psychiatrycznych, przeznaczonych do wykonywania tymczasowego aresztowania stosowanego wobec osób, których stan zdrowia wymaga umieszczenia w takim zakładzie, oraz warunki zabezpieczenia tych zakładów uniemożliwiające samowolne wydalenie się z nich tymczasowo aresztowanych oraz umożliwiające izolowanie ich ze względów bezpieczeństwa, przy zapewnieniu dostępu do tymczasowo aresztowanych przez organy prowadzące postępowanie karne, mając na uwadze potrzebę zapewnienia prawidłowego toku postępowania, oraz tryb umieszczenia, warunki pobytu i leczenia tymczasowo aresztowanych w takim zakładzie, mając na uwadze niezbędne wyposażenie medyczne oraz warunki techniczne i organizacyjne tych zakładów.”)

- precyzuje nie tylko warunki, jakie powinny spełniać zakłady lecznicze (oddziały szpitalne, w tym psychiatryczne) do przeprowadzania tymczasowego aresztowania, lecz obligują ministra sprawiedliwości do określenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia listy takich zakładów. Dla prawidłowego funkcjonowania całego systemu, niezbędne jest by liczba takich zakładów była adekwatna do potrzeb i żeby posiadały one zagwarantowane środki na wykonywanie dodatkowego zadania zabezpieczającego (poza zadaniem stricte leczniczym).

5. Wprowadzenie przepisu art. 260 Kpk w obecnym brzmieniu ma w założeniu zagwarantować niezwłoczne (natychmiastowe) zastosowanie tymczasowego aresztowania osoby chorej psychicznie w zakładzie psychiatrycznym. Dla realizacji tego celu sąd ma do

dyspozycji wykaz zakładów psychiatrycznych. Gdy jednak zdarzyłoby się, że objawy ostrej psychozy nie ujawniłyby się w sposób nie budzący wątpliwości i osoba chora psychicznie trafiłaby z postanowieniem tymczasowego aresztowania do aresztu śledczego i dopiero tam jej stan psychiczny ewidentnie wskazywałby na ostrą psychozę, to zgodnie z § 35. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 23.czerwca 2015 r. (DzU.2015.927). „w wypadku przyjęcia do jednostki penitencjarnej osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia” (...), „osobie tej natychmiast zapewnia się odpowiednią opiekę lekarską”. Przepis ten eliminuje ryzyko osadzenia w areszcie tymczasowym osoby, bez konieczności natychmiastowego udzielenia jej pomocy lekarskiej, nawet przez długi okres oczekiwania na reasumpcję postanowienia.

6. Uchylenie przepisu § 34. 1. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r. stanowiącego, że „Do aresztu śledczego nie przyjmuje się osoby wymagającej leczenia szpitalnego z powodu ostrej psychozy.” oraz, że „2. Do aresztu śledczego nie przyjmuje się ponadto: 1) osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia” - eliminuje w założeniu ryzyko pozostawienia osoby chorej psychicznie (w stanie ostrej psychozy) bez koniecznej natychmiastowej pomocy lekarskiej, najczęściej w gestii policji (w izbie zatrzymań) poszukującej wolnego miejsca w szpitalach psychiatrycznych w okresie oczekiwania na zmianę postanowienia i orzeczenia aresztu w podmiocie leczniczym. Tam gdzie istniało duże zagrożenie pozostawianiem podejrzanego na wolności a istniała bezwzględna konieczność zastosowania środka zapobiegawczego (z uwagi na wagę czynu) można było „nie dostrzec” „ostrej psychozy wymagającej leczenia szpitalnego” i mimo choroby dochodziło do przyjęć osoby do aresztu śledczego.

7. Krytyka praktycznej realizacji uchylonego przepisu (§ 34. 1. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r.) przytaczała fakty doprowadzania na oddział psychiatryczny przy najbliższym areszcie śledczym każdej osoby chorej psychicznie (lub o to podejrzewanej) z postanowieniem o tymczasowym aresztowaniu co nie zawsze skutkowało przyjęciem tam takiej osoby z uwagi na brak miejsc (co Pan Minister przytoczył w swoim piśmie - 6 oddziałów z 72 miejscami leczniczymi).

8. Zgodnie z przepisem art. 260 Kpk w obecnym brzmieniu i § 35. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 23.czerwca 2015 r., z jednej strony istnieje wymóg konieczności natychmiastowego udzielenia pomocy lekarskiej (może ona być przedszpitalna lub doraźna), a z drugiej strony, osoba tymczasowo aresztowana będąca w stanie ostrej psychozy i zagrożenia życia musi być umieszczona albo w oddziale psychiatrycznym przy areszcie śledczym albo w zakładzie psychiatrycznym z listy zakładów leczniczych.

9. Uchylenie przepisu § 34. 1. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r., w moim rozumieniu, nie jest równoznaczne z dopuszczeniem przyjmowania do aresztów śledczych osób w stanie ostrej psychozy, lecz (w oparciu o art. 260 kodeksu postępowania karnego i § 35. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości) ma zagwarantować natychmiastowe udzielenie pomocy osobie w ostrej psychozie z zagrożeniem życia lub zdrowia, wobec której orzeczono areszt i gdyby taka osoba została jednak przyjęta do jednostki penitencjarnej.

10. Niezależnie od punktu widzenia, iż:

- uchylenie przepisu § 34. 1. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r. było błędem, ponieważ pozostawiło areszty (i zakłady karne) otwarte na dopływ osób chorych psychicznie w stanie ostrej psychozy, co napotykało na niewydolną służbę zdrowia w zakładach penitencjarnych;

oraz iż:

- wprowadzenie przepisu § 35. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 23.czerwca 2015 r. było błędem, ponieważ zakładało konieczność przerwania na więzienną służbę zdrowia obowiązku zapewnienia osobie chorej psychicznie w stanie ostrej psychozy, natychmiastowej odpowiedniej opieki lekarskiej (przy faktycznym jej braku);

- zauważalna jest regulacyjna nadrzędna rola art. 260 kodeksu postępowania karnego (ustalony ustawą z dn. 15 stycznia 2015 r. a obowiązujący od 15 lipca 2015 r.), zakładająca, możliwość umieszczenia, celem tymczasowego aresztowania, wyłącznie w szpitalu psychiatrycznym osoby chorej psychicznie i poddania jej leczeniu.

11. Aktualny stan zdrowia psychicznego w zakładach karnych i w aresztach jest zły. Mimo, że potrzeby są ogromne, niewystarczająca jest baza łóżkowa oddziałów psychiatrycznych przy aresztach śledczych. Brakuje również rozwiązań systemowych

związanych z przyjmowaniem osób tymczasowo aresztowanych do publicznych szpitalnych oddziałów psychiatrycznych. Uregulowanie wątpliwości z tym związanych w formie rozporządzeń ministrów właściwych do spraw sprawiedliwości i zdrowia w formie rozporządzeń jest nieodzowne dla sprawnego funkcjonowania systemu. Sam wykaz zakładów psychiatrycznych nie rozwiązuje problemu. Zakład leczniczy musi gwarantować posiadanie miejsca leczniczego dla osoby aresztowanej w stanie ostrej psychozy, ale będzie też o to zabiegał, gdy wycena tej procedury medycznej będzie poza kosztem leczniczym uwzględniała ponoszone koszty związane z zapewnieniem warunków bezpieczeństwa z uwagi na status osoby aresztowanej.

Innym, niezwykle ważnym zagadnieniem jest zbyt mała liczba lekarzy psychiatrów zatrudnionych w penitencjarnej opiece zdrowotnej. Skutkuje to ograniczeniem do nich dostępności, wydłuża czas oczekiwania na niezbędną pomoc ponad dopuszczalne minimum. Odpowiednio skonstruowany system motywacyjny zatrudniania psychiatrów w instytucjach penitencjarnych, na wzór podobnych w wielu krajach europejskich, jest właściwym kierunkiem rozwiązania tego problemu.

Zgorszenie

POLSKIE TOWARZYSTWO PSYCHIATRYCZNE
ZARZĄD GŁÓWNY
Prof. nadzw. dr hab. med. Janusz Heitzman
WICEPRÉZES

Institut Psychiatrii i Neurologii
Klinika Psychiatrii Sądowej
02-957 Warszawa, ul. Sobieskiego 9
tel. (22) 45-82-800, fax. (22) 45-82-664

Dat. 1x 517.2.2015 3N

REGULONY

PRIORYTET

R

(00)759007734525596815

Szanowny Pan Minister
Krzysztof Okoniewicz
Zastępca Rzecznik Praw Obywatelskich
ul. Al. Solidarności 77
00-090 WARSZAWA

